

У Відні, 2. листопада 1914 р.

Чотири місяці тягнеться вже війна — та війна, в котру покляла українська суспільність стільки надій високих і стільки жертв крові і життя. Чотири місяці — і світлий за той час змінилося у нас, на нашій, не-своєї землі і в нашій війною потолоченій суспільності! На глибоко потрясла ся сама основа нашої національної й народної душі! Яку трагічну кризу прийшлося нам усім кождому з нас з'осібна в душі своїй пережити в сю пору історичних розрахунків — особливо нам, українським емігрантам, котрі полишили за собою все, що мали, і бездомними збігцями пішли шукати пристановища серед чужих, пішли — ми, до недавня ще самотійні господарі — жити хлібом ласкавним!...

Приняла наша суспільність війну сустихійним у своїм захопленні і своїй щирості вибухом одушевлення: уличними демонстраціями українських мас, співаними вступачих в ряди українських реверсиві. Нині про такий підвищений, голосний настрій не може бути бесіди. Не могло-би бути бесіди що щось таке знають тоді, якби не знавляо ся на нас стільки горя, особистого й громадського, що справді знавляо ся з заняттям нашої землі нашим національним ворогом. Бо одушевлення з природи своєї — хвилевий настрій, до якого психіка людська збіжна

— казав се ще старий мудрець з Ваймару — не можна замаринувати на довгий час. Тож не радісного одушевлення нам треба, і се вибухів його вимагаємо від української громади. Не празничних пісень хочемо — кождий сам від себе і від своєї суспільності, а хочемо від неї: тихої, жертволюбивості, супокійного довіра взаємного, твердої витривалості.

Ось чого треба українській суспільності в сій хвили. Ось що нам потрібне на кождий випадок, без огляду на те,

як повернуть ся незалежні від нас події. Бо що-б не стало ся з нами і країною нашою, яка-б доля не була нам писана в сій війні на зелених таблицях історії, — то се одне певне і безперечне: що не вернуть ся ні відносини, серед яких ми зросли і до яких ми приладили своїми думками, почуваннями і звичками, та що перед українським громадянином стануть після сєї війни задачі небувало великі, непроглядно важкі — задачі будоваля *Нової України* серед нових відносин.

Нову Україну прийдесть ся будувати нам тоді, коли ласка історії дасть намому народови державну самостійність. *Тай Нову Україну* мусіти-мемо — так, мусіти-мемо! — будувати й організувати в душах снів народу нашого й тоді, коли переїде ще й сям разом по головах наших колесо історії і коли ще й сям разом розвіє немилосердно наші рожеві надії — тверда житва дійсність.

Одно чи друге дасть ся нам, а все таки тим засобом моральних і інтелектуальних сил і звичок, який ми винесли з епохи перед війною, ми нових задач виконати не зможемо. Поки праце — мусимо множити свою національну енергію, мусимо берігти її перед кождою затратою, мусимо збільшати скарб нашої духової сили.

Мусимо ковати нову душу в собі, *душу Нової України*, очищену від традиційної і національної зашквоти і злоби, від унаслідженої неохоти до субординації й координації. Мусимо з пожежі сєї винести душу повітряної трудячої людини, своєї від благи й неробства, сильної своєю особистими силами, і сильною глибокою свідомістю своєї приналежності до громади, душу людини, котра вмів глинути дійсності в очі і вмів опанувати дійсність — хочби найприкрібішу.

Особливу увагу на сю культуру особистої й громадської душі мусимо класти ми *емігранти*. Бо емігранція —

се такий стан суспільного буття, в як найласкше затрачують ся добрі прикмети людської психіки, і в який виновують ся свитло для найгірші черни народної душі: *засліпленість, сентиментальність, шкряпальство*.

Се лише змінене з історії кождої еміграції. *Савете сапом!* Кождий з нас з'осібна і всі ми разом!

З російських обовязкових постанов для Галичини.

„Львовское Военное Слово“ оповіщує в 24. ося такий розпорядок штабу воєнного генерал-губернатора Галичини:

З уваги на заведення нової військової петиції території Галичини, зайтої російськими військами буде пропускати ся на місце призначення з ко споконденті, наданої приватники особами в пошто телеграфічних урядах Галичини *тільки*, перетя в нові російські, польські, чеські, французькі, англійські та кімські. Поштово-телеграфічні силки приватних осіб у *лишних мовах* і диялек або аладжені шифрами чи умовленими вислова *будуть підвечні*.

(Отсєй розпорядок московських палатників змущє ся отже на виключенє української мови на з приватної переписки в Галичині! Штаб воєнн генерал-губернатора Галичини заповідає без с няків нівечене переписки в українській мові наї: супереч постановам міжнародного поштового союзу

Воєнний генерал-губернатор Галичини, генерал-поручник гр. Бобринський розпорядив відомі до постанов, які відносять ся до місцевості, об тих воєнних правом:

1. Всякі клуби, спілки і товариства не мож функціонувати, поки не одержать на се окре дозвіл генерал-губернатора.
2. Заборонить ся функціонуванє всіх іст ючих у Галичині наукових заведень, інтернат курсів з винятком ремісничих заведень аж до мої розпорядку.
3. Хто провинить ся проти отсєго розпорядку того карати-мєть ся адміністраційним шляхом т місячними арштом або гривною до трох тисє рублєв.

Із записок інтернованої у Франції.

I. Париж.

Зі Львова виїхала в понеділок, 20. липня, вечером і 22. липня вечером була в Парижі. Тут нава перебути тиждень, а опісля виїхати на літній побут до курдєвєвої місцевості Arcachon на північ Франції над Атлантичським

„Геть з війною! Ми не хочемо війни!“ Демонстрація тягнула ся в ю ніч: аж над ранком військо розвігнало товпу.

В Парижі в той час ніхто не вприв в загально-європейську війну; всі газети з винятком „Matin“ були проти неї: всі думали, що війна остане льокальною.

В четвер, 30. липня, в полудне я виїхала до Arcachon. Та безпосередно перед

в 6. год. наспіли газети зі звісткою, що іади будуть курсувати для публіки тіль до 12. год. в ночи в неділю, а опісля буд на час мобілізації — на 16 днів — для блики замкнені. Я рішила зарав їхати, в як найшвидше бути дома, — хоч, розуміє ся, ніхто з нас ані не думав, що нас, жинців, можуть інтернувати.

Поїзд з Arcachon до Парижа, чє який я пішла їхати до Швайварні, відхо.